

Zou God waarlijk op aarde wonen?

Schriftlezing 1 Koningen 8: 27-39 en Marcus 8: 27-37

Gemeente van de Heer,

Zeven jaar hadden ze over de bouw van de tempel gedaan. Kosten noch moeiten waren gespaard. De duurste materialen waren gebruikt, ceders van de libanon, koper, en veel goud, heel veel goud. Honderden mensen hadden zich ingezet, al dan niet vrijwillig. Toen dat allemaal gereed was, kon de tempel in gebruik worden genomen. En iedereen werd uitgenodigd. Een hele optocht van wie er toe deed in Israël. Oudsten, stamhoofden, familievorsten, mensen met en mensen zonder lintje, en iedereen en alles kwam, want dit was een groots moment.

Hoogtepunt was het moment waarop de ark het heilige der heiligen ingedragen. God zelf was in hun midden, zo voelde het. Heilig moment. God staat aan onze kant. God met ons. Gott mit uns. Salomo zegent het volk en wijst op wat God heeft gedaan. Daarna gaat hij voor het altaar staan, en breidt zijn handen uit naar de hemel. Tijd voor een gebed.

Tijdens dat gebed gebeurt er iets vreemds. Alsof Salomo zichzelf in de rede valt. Tot de orde roept. Corrigeert. “Zou God dan waarlijk op aarde wonen? Zie, de hemel, zelfs de hemel der hemelen kan U niet bevatten. Hoeveel te min dit huis dat ik gebouwd heb.” Een moment van vervreemding.

Al die economische macht van Salomo, al die mensen die voor hem werkten, al die rijkdom. En dan valt het als het ware bovenop hem. Zou God ... werkelijk... Als hij bedenkt wie God is, wordt het hem bang te moede. God, zo beseft de bijbelschrijver, God valt nergens samen met zijn schepping, laat staan dat hij in een tempel woont, alsof je de God van Israël in een arkje, in een doosje zou kunnen stoppen. Dat was het grote misverstand van de Filistijnen, toen ze de ark te pakken hadden gekregen. Nu is het onze tijd, dachten ze, nu wij dat kistje hebben waarin de God van Israël woont. Nu zal die God voor ons vechten. Het loopt anders. Want zo'n God bestaat niet, zo'n god die in een huis woont en die je naar de pijpen van de huiseigenaar kunt laten dansen. Niet wij nemen God in onze dienst, God neemt, in het beste geval, ons in zijn dienst. Te midden van al het feestgedruis is er dit moment van vervreemding. Zou God ... werkelijk ... Zeven jaar had Salomo met man en macht alles gegeven om de tempel te bouwen. En dan beseft hij dat God niet op aarde woont. God is heilig, dat wil zeggen: God is altijd anders dan wij denken. Niet hij zelf woont daar, hij doet daar, op zijn hoogst, ‘Zijn Naam’ wonen.

Er zijn onderzoekers die menen dat dit deel van de tekst later is toegevoegd, geheel of gedeeltelijk. Als een soort profetische correctie op de verouderd geachte tempelcultus en tempelverering. Dat is heel goed mogelijk. De Koran is uit de hemel op aarde geworpen, maar dat hebben joden noch christenen ooit over de Bijbel gezegd. Je hoeft onze tekst alleen maar te vergelijken met hetzelfde verhaal in het Bijbelboek Kronieken, en je weet al beter dan dat. De Bijbel is gegroeid over een lange periode van jaren. Nieuwe inzichten dienden zich aan. God woont niet in een huis dat door mensen is gemaakt.

Nieuwe ervaringen leidden tot correctie van bestaande beelden. Niet alles wat ons overkomt is straf op onze zonden. Job. En dat alles vinden we terug in het groeiproces dat geleid heeft tot onze Bijbeltekst. Die heeft dan ook wel wat rafelige randjes, zoals een geleerde vriend van mij dat omschrijft. Maar is het daarom minder *Woord van God*? Als God op deze manier met zijn volk in gesprek is – via een steeds herhaald proces van ervaring en interpretatie – wie zijn wij dan om daar bezwaar tegen te maken?

Als Salomo dan zijn gebed vervolgt, komen er zeven gebeden. Opvallende voorbeden. In het eerste bidt hij om recht, in de volgende zes gebeden om vergeving voor als het fout mocht gaan.

- Wanneer uw volk Israël verslagen wordt door de vijand omdat zij tegen u gezondigd hebben ...
- Wanneer de hemel gesloten blijft, omdat zij tegen u gezondigd hebben...
- Wanneer er hongersnood komt, of welke plaag dan ook
- Wanneer ballingschap dreigt wanneer zij tegen u gezondigd hebben en gij toornig op hen wordt...

Heer, vergeef hen dan

De tempel, deze tempel is een huis van gebed. Het gaat niet om godsdienstigheid zonder meer. Om offers en rituelen. Om het gebouw zelf. Het gaat niet om kerkgebouwen. Het gaat om een bepaalde manier van leven, zou je hieruit op kunnen maken als boodschap van de bijbelschrijver. Jeremia waarschuwde zijn tijdgenoten in gelijke trant: “Stel uw vertrouwen niet op bedrieglijke woorden, des Heren tempel, des Heren tempel, des Heren tempel is dit’! Alsof godsdienstigheid niet heel veel gevolgen zou moeten hebben voor onze manier van leven. Alsof je Jood kunt zijn, of Christen, zonder dat dat tot uitdrukking komt in je manier van leven. ‘Wie mijn volgeling wil zijn, zegt Jezus, moet zichzelf verloochenen, zijn kruis op zich nemen en zo achter mij aan komen’.

Religie is een dubbelzinnig verschijnsel. Het roept het mooiste in ons wakker, hoge idealen, en het kan ook heel veel verkeerde hartstochten in ons wakker roepen. Mensen kunnen boven zelf uitstijgen, mensen kunnen de religie gebruiken voor hun eigen doeleinden. Israël is er niet aan ontkomen, Petrus wilde graag minister worden in het vernieuwde koninkrijk van Jezus, en ook de kerk heeft getracht het evangelie naar haar hand te zetten. Naar het bijbels getuigenis zit er enorm veel spanning en drama in de omgang tussen God en mens. Salomo weet het, en vreest het. De profeten weten het, en vrezen het. Religie kan zomaar ontsporen, ook het christelijk geloof kan dat. Dat is de traditie waarin dit gebed van Salomo kan worden verstaan. Een boetepsalm. Een boetegebed.

Toen mijn verre voorganger ds. Oene Los deze tekst uitkoos bij de opening van de eerste Handwegkerk, was het een groots moment. Men had jarenlang gekerkt in een boerderij aan de Sportlaan, later in een koetshuis, hier, ergens op dit stuk grond rond de huidige Handwegkerk. Anderen kerkten in Uithoorn, in de Haarlemmermeer, of in Amsterdam. Maar nu, een eigen kerkje. Dit was een moment om te vieren. We lezen in het weekblad De Bazuin dat een grote schare was gekomen, stamhoofden en oudsten zou de Bijbel zeggen, Burgemeester en Wethouders, mensen met en mensen zonder lintjes. Alles en iedereen die er toe deed was aanwezig en luisterde naar het gebed

van Salomo. Los had toen, in 1866, genoeg ervaring als predikant om te beseffen dat ook zijn gemeente die bede om vergeving van Salomo bitterhard nodig zou hebben. Het is een christelijk werk om heidenen te bekeren, maar een heidens werk om christenen te bekeren. Dat hoefde je hem niet te vertellen.

En als wij nu, bijna 147 jaar later, achterom kijken, beseffen we maar al te goed dat ds. Los gelijk had toen hij dit gebed van Salomo tot het zijne maakte. Zo'n gebouw is leuk, maar daarover gaat het niet in het christelijk geloof. Het gaat altijd weer om een goede verhouding tot God en de naaste. Velen van ons hebben hier, aan deze plaats, kostbare herinneringen. Er zijn er die hier getrouwd zijn, die hun kinderen hier hebben laten dopen, die hier in aanraking kwamen met het werk van Gods Geest. Dit huis is voor velen een huis van godsontmoeting geweest. Maar naast de vreugde was er het verdriet, naast hoogtepunten waren er dieptepunten. We hebben samen ook gruwelijke zaken meegemaakt. Dit huis heeft ook getuigd van schuld en daarom van godverlatenheid. Wij zijn maar mensen. Maar het was wel ons godshuis. Nog even, dan is het voorbij.

Een paar weken geleden was ik op het kerkelijk bureau en keek ik naar buiten. Toch jammer, verzuchtte ik. 'Jij vond het toch niet erg om hier weg te gaan', reageerde iemand. Dat klopt. Zo'n acht jaar geleden kwam Pieter Licht met cijfers over de ontwikkelingen in kerkelijk Amstelveen die maar één conclusie toelieten: we houden twee kerken over, een in Zuid en een in Noord. Welnu, heb ik toen gezegd, welnu, als de kaarten zo liggen, dan is het duidelijk. Dan moeten we gaan, zonder al te veel gezeur, met opgeheven hoofd. Vind ik het niet erg? Jawel. Ik vind het wel erg. Maar kerkgebouwen horen tot de schatten op aarde, die door mot en roest worden aangetast. Wij christenen geloven niet in kerkgebouwen. Wij geloven in de Heer die God is. Wij geloven, dat wil zeggen, wij vertrouwen ons toe aan Jezus de Messias. Niet de Messias van Petrus. Die lijkt nog heel erg op de roverhoofdman David. Hoe anders is Jezus, aan wie de Naam boven alle Naam is gegeven. En wie zijn volgeling wil zijn, moet zichzelf verloochenen, zijn kruis op zich nemen en zo achter mij aan komen.

Het is mooi dat wij de tijd krijgen om afscheid te nemen.

- Er is veel om voor te danken. We hebben hier veel goede ontmoetingen gehad, met elkaar, met de Heer van de Kerk. We koesteren dat alles als kostbare geschenken van Godswege.
- Wat hebben we met elkaar muziek gemaakt. We zingen 3 x 2 liedjes, dominee, zei Alegria. Later ging dat anders, toen Nico Ph Hovius op het toneel verscheen. De cantorij was er, Robert, Wim de Graaff, later Marcel den Dulk met grote projecten. Taizévieringen. Heel veel goeds is er geweest. Er was veel zegen. En we nemen het allemaal mee naar de Paaskerk.
- Er is ook veel om vergeving voor te vragen of te schenken. Want zijn ook heel veel dingen fout gegaan, wij hebben dingen fout gedaan. Ik heb dingen fout gedaan. Bidden we voor allen die elkaar hebben pijn gedaan en zijn kwijtgeraakt. Dat laten we allemaal hierachter, totdat het door mot en roest verteerd is.
- Er is veel om voorbede voor te doen. Achter de sluiting van dit en andere kerkgebouwen gaat een omwenteling schuil die zijn weerga niet kent. In rap tempo seculariseert Nederland, en er

gaan allerlei stemmen op om godsdienst te verbannen achter de voordeur. Geen subsidie meer voor het Leger des Heils, geen bijzonder onderwijs meer.

Vind ik het niet erg? Ja. Maar kerkgebouwen horen tot de schatten op aarde, die door mot en roest worden aangetast. Wij christenen geloven niet in kerkgebouwen. Wij geloven in de Heer die God is en met ons op weg is naar de voltooiing van zijn koninkrijk.

In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest

Amstelveen, 9 maart 2013